

הנדון:

האם היה נוהג כך אילו היה זה נוסע סמוי לבן?

על הרפסודה

על הרפסודה המאולתרת הזאת לא היה מוטל רק כושי בודה, מבוהל ומיואש. על הרפסודה הזאת היו מוטלים כל ערכיה של מדינת ישראל.

על הרפסודה הזאת היו מוטלים מאה שנים של היסטוריה ציונית. היו מוטלים עליה תולדות התנועה הקיבוצית — אחת היצירות המופלאות ביותר של הרוח האנושית בכל הדורות. ואת כולם אכלו הכרישים.

ש ומאורע אחד, קטן ומבודד ככל שיהיה, מטיל אור של אלה שמשות.

הרבה דברים, שהיו חבויים בערפל השיגרה, ההרגל, הלא-איכפתיות היומיומית, מוארים לפתע באור גדול, ומזרקים לעין בבהירות מכאיבה.

כזהו המאורע מול חוף מוזמביק, שהתגלה השבוע. מי ששמע עליו תסם את ראשו וזעק: "איך זה יכול לקרות?"

ועל השאלה הנוראה הזאת יכולה להיות דרך תשובה אחת: אין זה מעשה של איש רשע אחד. זה יכול לקרות רק בעיקבות תהליך ארוך של הידרדרות חברתית ומוסרית, אחרי שמושגי-יסוד של אנושיות והגינות וכבוד נשחקו והתפרקו ונעלמו.

האנוניה, מורן היתה לסימלה של החברה הישראלית, סימלה של המדינה, סימלה של התנועה הקיבוצית, סימלו של דור.

מיוחד בפרשה נוראה זו הוא שאין לה שום קשר ל"מצב חירום", למילחמת-הקיום, לאוייב הזומם לכלותנו, לה. כן להורג — השכם להורג.

מדי שנה קורים אצלנו אלה, קשורים במילחמה שבין ישראל והעולם הערבי, או במאבק הישראלי-הפלסטיני, או בכיבוש ובהתנחלות, אפשר לפרוש עליהם את השמיכה העבה של "כוח עליון".

כך מדחיקים אצלנו מן התודעה מעשי-טבח כמו צנחה ושאתילא, פישעי-מילחמה כמו פרשת פינטו, כל מה שמתרחש מדי יום במיתקני-חקירה וכבתי-מעצר, בלבנון ובגדה, וגם במדינה עצמה.

אומרים "אין ברירה". במילחמה כמו במילחמה. ואין תופסים — מפני שאין רוצים לתפוס — שאלה הם גילויים של התנוונות מוסרית, של גיוענות מושחתת, ששום כוח מילחמתי אינו צריך ואינו יכול להפנות עליהם.

אבל כאן, מול חוף מוזמביק, לא היתה מילחמה. הקורבן לא היה פלסטיני או ערבי, לא "מחבל", לא סכנה למדינה.

סחם כושי תמים וחסרי-ישע, שביקש לנצל אנוניה ישראלית כדי להימלט מארץ-גזירה למקום שבו יוכל לחיות ולאכול. אולי — מי יודע? — סיפר לו משהו על ישראל הטובה והנאורה, שבה יש קיבוצים וצדק ואוכל.

כאן לא נותרה אחרת של צביעות. כאן אין שטיח של מילחמה, שמתחתיו ניתן להכביא כל ליכוד.

כאן לא נותרה אלא אמת עירומה, מיפלצתית, מבחילה: ברגע של אמת עמו הישראלי הטוב, הנאור, החזק — פאר המפעל הציוני — מול כושי קטן וחסר-אונים, והוא זרק אותו לים.

ויאמר: מה עשית? קול דמי אחיך צועקים אליי מן המים!

אילו היה רבי-החובל אדם גסירוח, בן אשפתות, אדם שמקומו בשולי החברה, פליט מוכה ומתוסבך — ניתן היה להבין ולהתנחם.

אבל הצד הנורא ביותר של כל הפרשה הוא רווקא שמו של הקברניט. אבנר גילעד — שם המבטא הווי שלם.

איש קיבוץ. אדם עתיר-מעשים, גבר השייך בכל נימוי נפשו לבית הקיבוצי שלו. לארץ-ישראל היפה והעובדת, לצה"ל, למחנה החלוצי.

אדם שתולדותיו מעידים עליו שהוא יכול להיות סמל לדור שלם — למיטב מעלותיו, לשריו, להישגיו.

כאשר איש כזה נתון במיבחו ומתגלה כעריץ חסר-מצפון, חסר-מעצורים אנושיים, הרי זאת מכה נוראה לחברה הישראלית, כתב-אישו למדינה כולה.

שהרי האיש לא היה עושה מה שעשה אילו חשב שהחברה שלו לא תקבל את הדברים, שהיא תגדה אותו, שיתהלך עד סוף ימיו כאשר אות-יקין למי שחזק.

הוא האמין, בלי ספק, שהוא פועל פחות או יותר על-פי המושגים המקובלים בחברתו. המעשה עצמו היה נורא.

הוא לא קיבל את עמדת הצוות, שהתנגד בתוקף למעשה, ושהגיע — לדיכוי הרבי-חובל — עד לגבול המרידה. זוהי הגירסה המקילה ביותר — והיא נוראה.

כי גם לפי גירסה זו סוכנו חייו של אדם, על סמך הנחות שלא היו ודאיות כלל וכלל, בלי שום כורח שהוא.

שהרי שום סכנה לא היתה צפויה לאנוניה, או למישהו מנוסעיה, או אף לשליחותיה הכלכלית, אילו נשארו הכושי על סיפון האנוניה, עד שאפשר היה להורידו בנמל בטוח בלשהו.

מה גם שהכושי כבר עבר כמה שעות בחריצות, בפקודת רבי-המלחים, לפני שהובא הרבר לדיעת הרבי-חובל. לפי כל העדויות, היה זה איש נכנע ותמים, שלא גילה כל סימן של תוקפנות, ועמדת הצוות, בעת מעשה, מוכיחה שהם אהרו אותו.

הוא היה כושי. ומעל לפרשה כולה — גם לפי גירסת רבי-החובל — מרפתת שאלה פשוטה, עירומה, ונוראה —

האם היה אבנר גילעד, חבר קיבוץ נחשולים, עושה את המעשה הזה אילו היה הנוסע הסמוי איש לבן — אנגלי, למשל, או גרמני?

ל גירסה המקילה הזאת אין, כמובן, שום תימוכין. הרפסודה, שהוכנה בחיפזון על-ידי מישהו, אחרי שנגר-האנוניה סירב למלא את הפקודה, אינה נראית בתצלומים ככלי-שיט תקין ויציב. היא יכולה להתפרק בנקל, ומן רב לפני הגיעה ליעד כלשהו.

אבנר גילעד בודאי לא היה מסכן בה את חייו של אחד מיקיריו. כאשר הועלה עליה הכושי, ליד דופן האנוניה, כבר היתה שקועה בחלקה במים.

על המרחק מן החוף יש ויכוח חמור, ולדעת אנשי-צוות הגיע לשלושה מייל ימי — יותר מחמישה קילומטרים וחצי.

לפני שהורד, הוכה האיש קשות על-ידי רבי-החובל כחבל, והתצלומים מראים שהיה צורך בנשי אנשים כדי להכניע את האיש שראה את המוות לנגד עיניו.

איש צוות טען כי ראה באיזור כמה דקת לסני בן, כרישים.

הסיפור על כיוון הורמים נשמע מופרך. אילו היתה בו אמת, יכול וצריך היה הרבי-חובל להופיע עוד באותו ערב בטלוויזיה ולהציג לציבור את העדויות לכך.

הגירסה החמורה אמנה יותר, האמת הפשוטה — לפי כל הגירסות — היא שאדם אומלל, חסר-מגן, הוסקר לגורלו בלב ים, שהיו או לא היו בו כרישים אוכלי-אדם, ושאינו אינו יודע מה עלה בגורלו מאותו הרגע.

כל זה במינות רבי-חובל ישראלי, חבר-קיבוץ, תחת רגל ישראל.

זה אינן הסיפור הנורא הזה מסתיים. עובדה נוראה לא פחות היא שניתן לגנוז סיפור כזה במשך שנתיים וחצי, במדינה שאין בה הרבה סודות.

היו לפרשה הרבה עדיראיות: קבוצה של נערי-סיפון חברי-קיבוצים, שלוש נערות, מהגרס ראשי, נער ערבי מנצרת, קצין יוגוסלוי וכו'.

אף אחד מאלה לא ראה חובה לעצמו להרים את קולו ולצעוק ברגע שדרכה רגלו על אדמת הארץ, להזעיק שמיים וארץ.

גם לא — ובעיקר לא — חברי-הקיבוצים. הם התנגדו למעשה, כמעט ערכו מרידה בלתי-ימית, התייסרו והתלכטו. אך כשוכנם ארצה שוכנעו — או שיכנעו את עצמם — שצריכים לשתוק, כדי להגן על הקיבוץ.

האנשים הטובים השותקים, המסתכלים במעשה-הנבלה, אולי מתנגדים קצת, ואחר-כך בולמים את פיהם — אלה הם תופעה נוראה, שהיתה אחד מסמני-ההיכר של התקופה הנאצית ושל כל מיטטר-עריצות.

איך — למען השם! — הגיעה תופעה זו אל הקיבוץ? על מה היא מעידה? אילו תהומות מתגלות כאן? מה בי לנו על מאיר כהנא?

ורק אחרי שנתיים וחצי דיבר מי שדיבר. לא קיבוצניק, אלא נגר מבית-שמש, עולה מפולין.

ל הביורוקראטים והפוליטיקאים אין מה לדבר. הם קיבלו את הרוח מייד אחרי המעשה — כפי שהיו חייבים לקבל, על פי החוק. הם בוודאי התייעצו ביניהם, בחרי-החברים, מה לעשות. אולי הסיקו מסקנה כלשהי, בסוד כמסו, מאחורי דלתות נעולות. יתכן כי שהותו של רבי-החובל על החוף, מאז, קשורה בכך. אך הוא רצה לחזור לים.

הפוליטיקאים, כמובן, לא ידעו כלום. אך ברגע שהדברים נודעו ברבים, הפסו עליו טרמפ, התמלאו חימה קדושה והכריזו והצהירו בכלי-התיקשורת.

ובסך הבל — חברה אדישה, ומנגנון אדיש הפועל בשמחה, המוכן לחפות על כל פשע, ולעצום עין מול כל זועמה, ובלבד שאיש לא יעשה גלים.

ל זה קרה — ויכול היה לקרות — במדינת ישראל ותחת דיגלה, דור אחד בלבד אחרי שקמה.

הגענו רחוק-רחוק, עד לחופי מוזמביק.

הוא נורא שיבעתיים לאור זהותו האישית והחברתית של כעליו.

הוא נורא פי שיבעים ושיבעה לאור תגובת קיבוצו ותנועתו, אחרי שהתגלו הדברים.

אחרי שהתגלו הדברים — שנתיים וחצי אחרי שקרו — פנתה התנועה הקיבוצית אל הציבור בבקשה נרגשת שלא לשפוט את האיש "שפיטה ציבורית".

כלומר: להמתין לחקירה מוסמכת, ואולי להליכים מישפטיים. לכאורה, זה הוגן ומוצדק. לכל אדם הזכות למישפט הוגן. יש להליכים של חקירה, תתקבל גירסה מוסמכת, וכו' וכו'.

לא זו בלבד שדרישה זו אינה הוגנת וצורקת אלא שהיא מתועבת כשלעצמה.

כאן התגלה מעשה מחפיר, שהוא כליכך בלתי-אנושי עד שעצם שמיעתו מסמרת את השערות.

אחרי שזה קרה, לא תבע רבי-החובל עצמו בידור מישפטי או ציבורי, כדי להוכיח את צידקתו. להיפך, הוא גנו את העניין, השתיק והעלים אותו. וכך נהגה התנועה הקיבוצית, שכמה וכמה מחבריה היו עדים למעשה, כאנשי צוות-האנוניה. כולם הושתקו.

אחרי שנתיים וחצי התגלו הדברים, על אפו ועל חמתו של הקברניט. וגם אז לא יצא מגדרו כדי

להוכיח את חפותו, לא רץ אל בליהתיקשורת כדי להביא ולנמק את טענותיו.

ועכשיו רוצים שנמתין לאיוושהי חקירה, אשר ביורוקראטים ופוליטיקאים החליטו עליה — אותם ביורוקראטים ופוליטיקאים שהשתיקו את העניין במשך שנתיים וחצי, אף שדווח להם מייד, כפי שמחייב החוק?

איננו זקוקים לשום ביורוקראט כדי לשפוט מעשה בלתי-אנושי, שכל העדים לו חופשיים לדבר, לספר ולטעון את טענותיהם.

אם יש כאן אשמה פלילית — יכוא בית-המישפט וישפוט, וכולנו נכבד את החלטתו.

אך לגבי השפיטה המוסרית — כן, הציבורית אין אנחנו חייבים להמתין לאיש.

את השפיטה נעשה בליבנו, כפי שכל אדם הגון חייב לעשות מול מעשה-הנבלה, החותר תחת אושיות המוסר האנושי הקיים מאז קדמות דנא.

כה נבדוק את הגירסה המקילה, כביכול, שהופצה על-ידי מצדיקי הקברניט וירידייו.

בערב פורים 1982 התגלה על סיפון האנוניה מורן, השייכת לתנועה הקיבוצית, נוסע סמוי כושי, שעלה עליו בנמל דאר-אל-סלאם בטנגניה. היו כידיו תעודות, והוא ריב אנגלית.

הקפטן ציווה להתקין רפסודה מאולתרת, שהוכנה בחיפזון מקרשים של תיבות-מיטען.

הכושי הורד לרפסודה זו, אחרי שהתנגד והוכנע בכוח. ניתנה לו גזירת-הצלה.

הקפטן ניווט את האנוניה עד לנקודה הקרובה לחוף (לכריזו — מרחק של חצי מייל ימי, שהם כמעט קילומטר). הוא וידא שהזרמים באיזור זה מובילים לחוף. הוא לא ראה כרישים בסביבה. הוא קיווה שהאיש יגיע בסופו של דבר אל החוף, חי ושלם.

מאת אודי אבנרי